

אור התורה, ושמן המנורה

[פרשת תצוה, שנת תשס"ו – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה: בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

נצטוינו בעשיית מנורה למשכן. עיקר הפרטים הם בפרשת **תרומה** (שמות כה, לא-מ).
ולכן יש לתמוה מדוע התורה שוב מציינת ענין השגת שמן למנורה (**בתחילת פרשת תצוה**, שמות כו, כ-כא):
"ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. באהל מועד, מחוץ לפרוכת אשר על
העדות, יערוך אותו אהרן ובניו... חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל".

א. מדוע אין דברים אלו מצורפים לעצם הציווי על המנורה שם במקומם?
ומדוע הפסיקה התורה בינתיים עם כל הפרטים של הקמת המשכן, ויריעות גגו, והקרשים,
והפרוכת, והמזבחת, והכנת חצר המשכן?

ב. גם בשני פסוקים הללו שציטטנו, השאלות מרובות.
1. למה "ויקחו אליך"? לכאורה מתאים יותר לומר "ויקחו לי". כמו שמצאנו, "מזבח אדמה
תעשה לי" (שמות כ, כד); וכמו - "ויקחו לי תרומה" (שמות כה, ב); "ועשו לי מקדש" (שמות כה, ח).
מה באה מלת "אליך" לרבות?

2. ועוד, משום מה להזכיר "מחוץ לפרוכת אשר על העדות". די באומרו "מחוץ לפרוכת".
3. ולמה להזכיר "אהרן ובניו", וכן "חוקת עולם". הרי כבר חרב המקדש, וכבר איננו
ל"חוקת עולם"?

ודאי כי כל מלה, ואפילו כל אות בתורה, חשובה ביותר. וכמו שוקלי-היהלומים המתחשבים
ומדייקים בכל גרם של משקל; כך עלינו להחשיב כל אות ואות בתורה מה היא באה ללמד, כי אין
אות לבטלה.

אלא, האמת היא שהפרטים המוחשיים שנתפרטו בתורה, בנוסף לפשוטם הם דברי משל לרעיונות
ומושגים. בספר **"עקידת יצחק"** (של ר"י עראמה, ממגורשי ספרד) בתחילת פ' תצוה (ח"ב עמ' קסא): הזהיר אותנו
שיש לדייק בכל פרטי בניית המשכן וכליו, כי אין לך בו דבר שלא תהיה בו תועלת רעיונית.
ובספרנו **"אוצרות התורה"** (שיחה שלישית לפרשת תרומה) הבאנו רשימה ארוכה של מחברים שעסקו
בלקחים הללו. [ולתועלת העתקנום שוב (7) – הרמב"ם עסק בכך (מו"נ ג/מה) / והרלב"ג (בפרשתו ובפירושו למלכים,
אע"פ ששייך את העניינים לביאור השכלים הנבדלים, לבל יאמינו בכוחות הגלגלים החומריים). / עסק בזה הרבה רבנו בחיי על התורה
(כה, לא), / וכן הרמ"א ("תורת העולה", א/יט) / וכן **"עקידת יצחק"** (דף קמו), ור"י אברבנאל (דף רנח) / וכן **"כלי יקר"**].

ונשתדל לענות בעז"ה על שאלות בפסקנו הנ"ל.
יש קשר מובהק בין שמן המנורה לבין "ארון העדות". מה היה בארון ההוא? לוחות העדות אשר
משה הוריד אתו בסיני. בעשרת הדברות שנחקקו בלוחות נרמזו כל תרי"ג המצוות (רש"י לשמות כד, יב).
ובספר **"היכל הברכה"** ("ארצות החיים") לאדמו"ר קומרנא, מצא רמז לכל מצוה ומצוה לפי סדר
האותיות של הדברות. הקודש המופלא ההוא של תורתנו, היה גנוז שם לפני ולפנים, בתוך קה"ק.
אבל אורו זרח החוצה, מבעד לפרוכת ועד למנורה שבהיכל, ומשם החוצה לכל העולם כולו.

הרי דבר פלא היה במקדש. מנהגו של עולם (או, בתקופה העתיקה) שהקובע חלון בחומת הבית, עושה צד
החיצוני צר וצד הפנימי רחב. צד חיצוני צר כדי שרוח קרה לא תכנס לתוך ביתו. (בימים ההם לא ידעו על
חציצת זכוכית שקופה, לשמש כחלונות. אלא השאירו המקום פתוח, ללא אבני בנין). והצד הפנימי רחב, כלומר חקקו בשיפוע
אלכסוני באבנים שמסביב לחלון, כדי שהאור יאיר בהרחבה לכל פינות החדר, מימין ומשמאל. כך
נהוג בכל בנין של חול. אבל בבית המקדש היה להיפך. צד החיצון של החלון היה רחב יותר מאשר
הצד הפנימי. – ולמה?

אלא מפני שאין הקב"ה זקוק לאור השמש להאיר פנימה. אדרבה, אורו של המשכן הוא שזרח החוצה להאיר לעולם ומלואו! (עיין רעיון זה בהרחבה במדרש ויק"ר לא, ז; וכן בתנחומא, פרשת בהעלותך, פסקא ב') ודרשו שם לשון המקרא "אטומים", כלומר חלון אטום ע"י הבינוי.

כמה יפים דברי **רבנו בחיי** (שמות כה, ט) – "ומפני שהתורה היא ראשית, לכך קדם הארון לשאר הכלים. ומה שנקרא 'ארון' [הוא] מלשון 'אורה' על שהתורה שבתוכו נקראת 'אור' עכ"ל. (מקורו בשמו"ר לד, ב. ע"פ "כי נר מצוה, ותורה אור", משלי ו, כג).

ועוד לימדו חז"ל: "נקראת התורה אור, שהיא מאירה לאדם מה יעשה" (מדרש במד"ר יד, כב). זאת אומרת, "תורה" כמו "תאורה", ואות א' נבלעת. הא כיצד? נציין כמה דוגמאות.

- אדם שאביו הוא רשע. לדוגמא, אביו נטש את הבית עוד בהיות אמו בהריון, ומאז לא סייע כלום בגידול הילד ופרנסת הבית. כלום הבן חייב בכבוד אביו הרשע?
- או נזכיר בעיה אחרת, אדם מצא "אבידה" של מישהו אחר, אבל אחרי מצב של "יאוש", כלומר שמע מפיו של בעל החפץ "אוי לי, שלא אראה את החפץ הנ"ל לעולם!". כלום חייב המוצא להחזיר את האבידה?
- או מי שביתו עולה בלהבות בשבת, והרי אסור לכבות אש בשבת, מה עצה לפניו להציל את ממונו? (עיין שבת קכא, א).

והרי התורה מלאה עצות נכונות ונבונות כיצד יחיה האדם ברמה של מוסריות גבוה. יש פתרון בתורה לכל בעיה מוסרית. לכן נקראת התורה "אורה". המחוסר יכולת לראות בעיניו, חייב למשמש בידיו בכל חפץ כדי לדעת מה הוא. אבל המשתמש באור, רואה למרחקים, ומבחין היטב מה בין דבר לדבר. כמה נפלא הוא האור!

לכן אמר ה' "ויקחו **אליך**". כלל בני ישראל תורמים את הכסף לרכישת שמן, וזה לתועלת כל מי מהם שילמד בתורה והוא גם ידריך שאר הציבור בעצות נכונות ע"פ התורה. וזה "חוקת עולם לדורותם", זה נכון לנו בכל דור ודור. ולכן נאמר כאן "אהרן ובניו".

ולמה "שמן כתית"? אלא כמה לימודים יש ללמוד מן "שמן".

על הפסוק "לריח שמניך טובים" (שיר השירים א, א) אמרו במדרש: (שהש"ר א, ב)

א. מה השמן הזה תחילתו מר וסופו מתוק – **[כך ישראל]**.

ב. מה השמן הזה אינו משתבח אלא ע"י כתישה ("כתית" הנ"ל), – **כך ישראל** אין עושים תשובה אלא ע"י יסורין.

ג. מה השמן הזה אין מתערב בשאר משקין (כלומר אין הטיפות מתזוגות כאחת) – **כך ישראל** אין מתערבים באומות העולם. וכו' וכו' (נקצר כאן מה שדרשו בענין לימוד תורה)

ד. מה השמן הזה עליון על כל המשקין (כלומר כאשר מערבבים שני הנוזלים יחד, השמן צף על פני המשקה השני) – **כך הם ישראל** עליונים על כל האומות.

ה. מה השמן הזה אין לו בת קול (כלומר כאשר יוצקים אותו על פני משקה אחר, אינו משמיע קול בעבוע, וכמו למשל קול היין והמים) – **כך ישראל** אין להם קול בעוה"ז (מפרש מהר"ז בפירושו: "בגלות הם שפלים וירודים, ואין פרסומם צולל בעולם"). עכ"ל לענינו.

- המדרש הנ"ל דרש "שמן" – בין לענין ישראל ובין לענין לימוד תורה. זאת אומרת,
- א. גם לומד התורה מוצא קשיים בתחילת דרך לימודו, ורק אח"כ כשמתרגל נהיה הלימוד מתוק. כזית זה שתחילתו מר וסופו מתוק.
- ב. וכן אפיון השני של השמן, שמתקבל ע"י כתישה – כך אין התורה נקנית אלא ע"י יסורים (ברכות ה ע"א).
- ג. וכן האפיון השלישי, שהשמן לא מתערב בשאר משקים, כך אין חכמת התורה מתערבבת בשאר חכמות העולם. הם במישורים שונים וע"פ יסודות ועקרונות שונים.
- ד. ומזה גם האפיון הרביעי, שהשמן צף למעלה על שאר המשקים – כך חכמת התורה היא למעלה מכל שאר חכמות העולם, וכמו אותו קנה במנורה אשר שם "נר מערבי", הוא חשוב לאין ערוך משאר הקנים המכוונים נגד חכמות תבל. עיין דברינו ב"אוצרות התורה" (פרשת תרומה, שיחה שלישית, שם פירטנו בשם ר"י אברבנאל, והנצי"ב ב"העמק דבר", שמות כז, כ).
- ה. והאפיון החמישי המורה על הלחישה שבה נמזג השמן ואינו משמיע קול – מכוון כנגד סתרי תורה. (עיין חגיגה יג. "...תנינא בהו ידבש וחלב - תחת לשונך" - דברים המתוקין מדבש וחלב יהו תחת לשונך. ר' אבהו אמר מהכא, "כבשים ללבושך" (משלי כז, כו) – דברים שהן כבשונו של עולם יהיו תחת לבושך". / ובמועד קטן טז. "חמוקי ירכיך כמו חלאים, מעשה ידי אמין". מה ירך בסתר אף דברי תורה (מעשה ידי אומנותו של הקב"ה) – בסתר". / ובתענית ז. "יהיו לך לבדך ואין לזרים איפתך" – שאין מלמדים לתלמיד שאינו הגון, אלא יהיו לך לבדך. (רש"י)) ועוד, רומז על מידת הענווה הנדרשת ללימוד התורה והצנעת-לכת הנדרשת בעבודת ה'. (עיין דברינו בנושא זה – פרשת תצוה, שיחה 2)

ולכן כאשר התורה סיימה כל הפרטים של מבנה המשכן (מה שקראנו בפרשת תרומה) הוסיפה להדגיש את הסיכום הסופי באותו פסוק בו פתחתנו כאן, בו מוזכרת המטרה המרכזית לכל מה שיש במקדש. הכל מופנה אל אותו חדר מופלא, קודש הקדשים, אשר שם "לוחות העדות". ואמנם הפרוכת מבדילה בינינו לבינו, וכהן גדול יכול להכנס שם רק פעם בשנה. אבל כל הזמן זורח אור החוצה (מלשון "ארוץ הנ"ל, לפי רבנו בחיי) עד למנורה אשר שם סמל התורה באמת. ("הרוצה שיחכים ידרים, כי מנורה בדרום", בבא בתרא כה ע"ג). והשמן הוא סמל לחכמה. (מנחות פה, ב, "ויקח משם אשה חכמה", כי היו רגילים שם בשמן זית). והתורה מסיימת בזה את ענין הקמת המשכן לומר ששמן זה קיים לנו "לדורות עולם", ע"י לימוד תורה שלנו. ואור זה יוצא דרך החלונות מהמקדש להאיר החוצה. (עיין בבא בתרא ד ע"א, "הוא כיבה אורו של עולם").

גם חכמי-התורה נקראו "עיני העדה" (שם). כי ההולך בלא תורה, הולך בחושך. כמו שכתוב "ורשעים בחושך ידמו" (שמו"א ב, ט). "דרך רשעים כאפלה, לא ידעו במה יפְּשְׁלוּ" (משלי ד, יט). אותם כסילים בממשלתנו שהחליטו על "ההתנתקות" (ואותם ח"כ משאר מפלגות שלא התנגדו לכך בוועדת הכספים, וועדת חק ומשפט של הכנסת) ועוד יוזמים ההמשך ח"ו, ודאי הם ההולכים בחושך, כי אינם יודעים ע"פ תורה ממה ליזהר, וכמו עיורים נופלים הם בכל בור פתוח.

ואמנם בעלי תורה נמשלו למשתמשים בשמן, והתורה נישגת רק ע"י "כתית" ויסורין (וכמו כלל יישוב ארץ ישראל, הנישגת רק ע"י יסורין (ברכות ה ע"א)). אבל הם ההולכים באור השכל והדעת, והם היודעים להבחין בין טוב ורע. הנמצא בחושך, מזניח מה שטוב לו, וְשֵׁם ידו דוקא על דבר המזיק לו. כך אנו רואים אותם פושעים המנוערים ממצות אהבת ארץ חמדה (ובכללם אותם "חרדים" המשתתפים עמהם). אבל אנחנו נהנים מן עצות התורה, מן אותו אור מופלא היוצא מן לוחות הברית, שם חקוקים עשרת הדברות.

וכבר נשאלתי ע"י תלמיד חרוץ, מפני מה לכאורה אין זכר למצוות יישוב ארץ ישראל בעשרת הדברות? ועניתי לו: "מה אתה שֶׁח? והרי מפורש שם: "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך על האדמה אשר ה' אלוהיך נותן לך" (שמות כ, יב). והעיר שם הנצי"ב ב"העמק דבר" משום מה מוזכרת שם א"י. ודבריו הם ע"פ הרמב"ן (על ויקרא יח, כה). ונושא עצום זה אורו מבהיק מן קודש הקדשים, מבעד לפרוכת, ועד למנורה, ועד חלונות המקדש ועד אלינו".

רק הרשעים הולכים בחושך, ואפילו ביום בהיר אינם רואים מה לפניהם, כמו שלא הבינו כי ע"י ההתנתקות יוסיפו רוח-גבית לטרור ושאר סכנות (וזההיר על כך הרמטכ"ל). ועליהם נכריז ונאשים בקולי קולות: "הוי, חכמים בעיניהם, ונגד פניהם [חושבים את עצמם] נבונים!" (ישעיה ה, כא). ולמה? ומוסבר בפסוק לפניו: "הוי האומרים לרע טוב, ולטוב רע. שְׁמִים חשך לאור, ואור לחושך. שְׁמִים מר למתוק, ומתוק למר". הכל אצלם הפוך.

אבל "ברוך אלוהינו... שהבדילנו מן הטועים, ונתן לנו תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו" (מן פסוקי "ובא לציון גואל"). "חיי עולם" היא תורתנו, הנמשלת לשמן.

"מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתית, אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא ע"י יסורין" (מנחות נג:). לתפארתם של ישראל בתקופתנו, היו בעמונה אלפי בני נוער אמיצי לב העומדים זקופי קומה מול שורות בריוני המשטרה והיס"מ האכזריים הצועדים נגדם, ולא התפזרו לכל עבר מפני המראה המפחיד. לנגד המורדים בה' (במדבר יד, ט) ומכחישים קדושת א"י, התעלה העם להוציא ממנו פרי כזה, בני נוער מעולים ומצויינים כאלו! הרי "שמן זך" שיצא ע"י לחץ היסורין.

אשריהם ישראל, מאמינים בני מאמינים, מן שורש אבות האומה.